
ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ НА МАКРО- ТА МЕЗОРІВНЯХ

УДК 637.1:339.13

Валентина Іванівна АРАНЧІЙ

кандидат економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів і кредиту,
Полтавська державна аграрна академія
E-mail: pdaa@pdaa.com.ua

Людмила Олександрівна ДРОГАНЬ-ПИСАРЕНКО

кандидат економічних наук, доцент,
професор кафедри економічної теорії та економічних досліджень,
Полтавська державна аграрна академія
E-mail: pisarenko2010@yandex.ua

Алла Іванівна РУДИЧ

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної теорії та економічних досліджень,
Полтавська державна аграрна академія
E-mail: allarudich24@gmail.com

АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ТА ЕКСТРАПОЛЯЦІЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ МОЛОКОПРОДУКЦІЇ

Аранчій, В. І. Аналітична оцінка та екстраполяція функціонування ринку молокопродукції [Текст] / Валентина Іванівна Аранчій, Людмила Олександрівна Дрогань-Писаренко, Алла Іванівна Рудич // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету "Економічна думка", 2015. – Том 20. – С. 14-22. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Вступ. Охарактеризовано стан ринку молока в Україні як однієї із провідних галузей народного господарства, яка забезпечує населення продуктами харчування. Проведено аналіз розвитку ринку молока та продуктів його переробки як частини агропромислового комплексу, а також виявлено можливості та тенденції подальшого його розвитку на сучасному етапі ринкової економіки.

Метою статті є дослідження динамічних змін нестабільного ринкового середовища виробників молока та підприємств переробної промисловості і обґрунтування на цій основі можливостей підвищення ефективності функціонування ринку молокопродукції і визначення стратегічних засад державної політики щодо розвитку аграрних підприємств шляхом поєднання державного регулювання та ринкової саморегуляції.

Метод (методологія). На основі даних спостереження і статистико-економічних методів аналізу діяльності підприємства виробництва і переробки молока виявлено тенденції та прогноз стану молокопродуктового підкомплексу АПК.

Результати досліджень. Сучасний ринок молока України, порівняно з розвинутими країнами, програє по головних показниках ефективності виробництва: продуктивності праці, техніко-технологічній забезпеченості, енергомісткості, продуктивності тварин. Тому в усіх без винятку галузях слід вести виробництво на основі науково обґрунтованих, економічно виважених систем і технологій, які максимально враховують природно-кліматичні умови, потенціал регіону і країни у світовій економіці та кращий світовий досвід.

© Валентина Іванівна Аранчій, Людмила Олександрівна Дрогань-Писаренко, Алла Іванівна Рудич, 2015

Ключові слова: сільськогосподарське виробництво; промислове підприємство; ефективність; рентабельність; екстраполяція; тенденції; ціна; імпорт; експорт.

Valentyna Ivanivna ARANCHII

PhD in Economics,
Professor,
Department of Finance and Credit,
Poltava State Agrarian Academy
E-mail: pdaa@pdaa.com.ua

Liudmyla Oleksandrivna DROHAN-PYSARENKO

PhD in Economics,
Associate Professor,
Department of Economic Theory and Economic Studies
Poltava State Agrarian Academy
E-mail: pisarenko2010@yandex.ua

Alla Ivanivna RUDYCH

PhD in Economics,
Associate Professor,
Department of Economic Theory and Economic Studies
Poltava State Agrarian Academy
E-mail: allarudich24@gmail.com

ANALYTICAL EVALUATION AND EXTRAPOLATION OF DAIRY MARKET FUNCTIONING

Abstract

Introduction. It has been characterized the market of milk in Ukraine as one of the leading sectors of the economy that provides people with food. The analysis of the milk market and its products as a part of agriculture complex has been conducted. The opportunities and trends for its further development at the present stage of market economy are revealed.

The purpose of the article is to study the dynamic changes of unstable market environment of milk producers and enterprises of processing industry, to justify the opportunities to improve the efficiency of dairy market and to identify the strategic policy framework for the development of agricultural enterprises through a combination of government regulation and market self-regulation.

The method (methodology). On the basis of statistical methods and economic analysis of the company production and processing of milk the tendencies and forecast of the state of milk subcomplex AIC are determined.

Results. The current dairy market of Ukraine loses in comparison with the developed countries. To be more precise it loses according to the main indicators of production efficiency, productivity, technical and technological security, energy intensity and productivity of animals. Therefore, in all areas without any exception the production should be conducted on the basis of scientifically based, economically-reasoable systems and technologies that take into account the climatic conditions, the potential of the region and country in the world economy and world best practices.

Keywords: agricultural production; industry; effectiveness; return; extrapolation; trends; price; import; export.

JEL classification: Q130

Вступ

Забезпечення населення продовольством завжди вважалось пріоритетним завданням розвитку будь-якої держави, а ті, що успішно вирішили продовольчу проблему, й дотепер очолюють рейтинг розвинених країн світу. Всесвітні процеси інтеграції та глобалізації підтверджують, що будь-який ринок, тим більше продовольчий, характеризується нестабільністю та непередбачуваністю умов зростання і розвитку підприємств, діяльність яких залежить від багатьох чинників зовнішнього середовища. В Україні внаслідок неефективних реформ ринок лише формується, нестабільність внутрішнього та зовнішнього середовища здійснює руйнівний вплив, який спричиняє непередбачувані негативні

наслідки. Тому екстраполяція, короткострокове планування, стратегічне управління, формування стратегії перспективного розвитку та поглиблений кількісний аналіз спрямовані забезпечити ефективність функціонування продовольчого ринку країни. Враховуючи високу соціально-економічну значущість аграрної галузі, необхідним постає завдання розробки стратегій розвитку підприємств, а також стратегічних засад функціонування продовольчого ринку як гарантів продовольчої безпеки держави, так і прискорення адаптації вітчизняних товаровиробників до умов світового ринку і СОТ.

Проблемам стратегічного розвитку продовольчого ринку, питанням оцінки ефективності виробництва та формуванню відповідної конкурентної стратегії присвячені праці Амбросова В. Я., Березіна О. В., Бондаря В. С., Гончара А. Ф., Макаренка П. М., Маліка М. Й., Мармуль Л. О., Мних Є. В., Мостенської Т. Л., Панасюка Б. Я., Пасхавера Б. Й., Саблука П. Т., Фурси А. В., Шебаніної О. В. та інших фахівців. Незважаючи на активізацію наукових пошуків у напрямі розв'язання зазначених проблем, на практиці вони залишаються невирішеними. Недостатність чіткого окреслення стратегічних цілей розвитку продовольчого ринку та визначення необхідних ресурсів для їх реалізації вимагає розв'язання цих завдань у межах сучасної економічної науки і практики.

Мета та завдання статті

Метою статті є аналітичне дослідження розвитку продовольчого ринку, зокрема молокопродуктів, яке має сприяти забезпеченню продовольчої безпеки та формуванню експортного потенціалу шляхом прискореної адаптації вітчизняних товаровиробників до умов європейського ринку. Відповідно до мети, завдання статті полягають у аналізі розвитку формування та стану продовольчого ринку; оцінці сучасного стану і основних тенденцій розвитку ринку молока та молочних продуктів та виявлення основних проблем їх функціонування в умовах глобалізації бізнес-процесів; визначення стратегічних засад державної політики щодо розвитку ринку харчових продуктів шляхом поєднання державного регулювання та ринкової саморегуляції.

Виклад основного матеріалу дослідження

Ринок молока та молочної продукції завжди займав особливе місце серед інших ринків харчових продуктів. Історично молоко і молокопродукти в Україні є одними з основних самостійних продуктів харчування, елементом рецептур приготування їжі та компонентом виробництва широкого кола товарів харчової промисловості. Соціальна значимість зазначеного ринку полягає в тому, що молочні продукти займають високу питому вагу серед товарів дитячого харчування, а також важливе місце в підтриманні життєдіяльності українських споживачів з будь-яким рівнем доходу.

Виробництво молока є основним видом діяльності в сільському господарстві, яке не має сезонності та забезпечує постійне надходження коштів сільськогосподарським підприємствам та домогосподарствам населення упродовж календарного року. Проте зростання вартості матеріально-технічних ресурсів впливає на подорожчання сільськогосподарської продукції. Придбання пального, електроенергії, природного газу, техніки та обладнання лягають тягарем на сільськогосподарське виробництво, призводять до зростання собівартості продукції. Зменшити її не завжди вдається шляхом підвищення продуктивності. Скорочення поголів'я молочного скотарства призвело до зменшення сировинної бази для молокопереробних підприємств, зменшення доходів від реалізації продукції, зростання рівня безробіття сільських мешканців по Україні [1].

У молокопереробній галузі нараховують близько 350 підприємств, 80 з яких виробляють приблизно 90 % суцільномолочних видів продукції, тому молочне скотарство – це одна із провідних галузей тваринництва, призначення якої полягає у забезпеченні виробництва молока у тих обсягах, які відповідають нормам державної продовольчої безпеки та розширенню експортного потенціалу національної економіки. Тим більше, що із вступом України до СОТ відкрилися нові можливості для реалізації продукції тваринництва на світових ринках за цінами світового рівня. На жаль, в останні роки внаслідок об'єктивних та суб'єктивних причин тваринницька галузь зазнала істотних негативних змін, унаслідок чого в галузі різко скоротилося поголів'я сільськогосподарських тварин усіх видів як у господарствах приватного сектору, так і в сільськогосподарських підприємствах [2].

Пропозиція молока і молочних продуктів на внутрішньому ринку України майже повністю формується за рахунок власного виробництва, хоча стан тваринницької галузі аграрного виробництва має негативні тенденції, а саме за розрахунками на 1 квітня 2015 року загальне поголів'я великої рогатої худоби становило 4,3 млн. голів, що на 8,9 % менше, ніж на 1 квітня 2014 року, у тому числі корів – 2,3 млн голів, на 6,6 % менше минулого року. Характерною є ситуація і у господарствах населення, де утримується 68,9 % загальної чисельності великої рогатої худоби, у т. ч. корів – 76,8 %.

Протягом останніх років рівень виробництва молока скорочується і в середньому становить 11,5 млн т на рік та характеризується незначними коливаннями по сезонах. З початку поточного року вироблено усіма категоріями господарств 2,0 млн т молока, що на 3,1 % менше минулого 2014 року. Частка

господарств населення у загальному виробництві цих продуктів тваринництва становила відповідно 69 %. Індекс обсягу виробництва молока з початку 2015 року порівняно з відповідним періодом 2014 року становив 95,3 %, у т. ч. у сільськогосподарських підприємствах – 95,6 %, у господарствах населення – 95,0 %.

Головною причиною спаду виробництва молока у сільськогосподарських підприємствах є низька прибутковість продукції, через що виробник не зацікавлений збільшувати його виробництво. Крім того, виробники молока і підприємства-переробники сьогодні не пов'язані насамперед економічними важелями й мають різні стратегії на ринку. Виробники прагнуть виробити і якнайдорожче реалізувати молоко з тим, щоб мати кошти, а переробники прагнуть купувати його за найдешевшою ціною, але високої якості та мати високий прибуток від своєї діяльності [3].

Для дослідження напряму розвитку обсягів виробництва молока, застосувавши метод екстраполяції тренду, маємо продовження виявленої в процесі аналізу тенденції за межами побудованого на основі емпіричних даних ряду динаміки до 2017 року. Передумовою використання цього методу прогнозування є сталість чинників, що формують виявлений тренд, а принциповим моментом – виявлення тренду, характерного для досліджуваного ряду динаміки ефективності виробництва молока. Саме такий характер динаміки, стабільне скорочення рівнів виробництва дає можливість застосувати метод найменшого квадратичного відхилення, де спостерігається більш-менш стійка лінійна залежність значення досліджуваного показника (виробництво молока та його рентабельність) від часового інтервалу (t), то для виявлення тренду доцільно побудувати пряму, яка описується лінійною регресією. При вирівнюванні динамічних рядів за допомогою прямої лінії її параметри визначаються за системою нормальних рівнянь (табл. 1):

$$\begin{cases} a_0 n + a_1 \Sigma t = \Sigma y \\ a_0 \Sigma t + a_1 \Sigma t^2 = \Sigma ty; \text{ звідки: } a_0 = \frac{\Sigma y}{n}; a_1 = \frac{\Sigma ty}{\Sigma t^2} \end{cases} \quad (1)$$

Після знаходження параметрів рівняння тренду для виявлення тенденції виробництва молока набуває вигляду: $y_t = 13544 + (-916,5)t$, маємо наступні результати: $a_0 = 13544$; $a_1 = -916,5$.

На основі розрахунків можна стверджувати, що загальна тенденція зниження рівня виробництва молока, як у динаміці, так і на перспективу, ґрунтується на абсолютному зменшенні на 916,5 тис. т щороку.

Після обчислення параметрів лінійного рівняння визначення тенденції рентабельності виробництва молока, рівняння тренду отримує вигляд:

$$y_t = 7,9 + 0,75t, \text{ де відповідно } a_0 = 7,9; a_1 = 0,75.$$

Таблиця 1. Аналітичне вирівнювання ряду динаміки та екстраполяція ефективності виробництва молока (рівняння тренду $y_t = a_0 + a_1 t$)

Роки	Виробництво молока, тис. т					Рентабельність виробництва молока, %		
	змінна моменту часу	фактичний рівень	розрахункові величини			рівень тренду	фактичний рівень	рівень тренду
n	t	y	ty	t^2	$a_1 t$	y_t	y	y_t
1990	-5	24508	-122540	25	4582,5	18126,5	32,2	4,2
1995	-4	17274	-69096	16	3666,0	17210,0	-23,2	4,9
2000	-3	12658	-37974	9	2749,5	16293,5	-6,0	5,6
2005	-2	13714	-27428	4	1833,0	15377,0	12,2	6,4
2008	-1	12262	-12262	1	916,5	14460,5	13,8	7,1
2009	0	11761	0	0	0	13544,0	4,1	7,9
2010	1	11610	11610	1	-916,5	12627,5	1,4	8,7
2011	2	11249	22498	4	-1833,0	11711,0	17,9	9,4
2012	3	11086	33258	9	-2749,5	10794,5	18,5	10,2
2013	4	11378	45512	16	-3666,0	9878,0	2,3	10,8
2014	5	11488	57440	25	-4582,5	8961,5	13,6	11,6
Всього	0	148988	-98982	×	×	148988	86,8	86,8
2015	6	прогноз	×	36	×	8045,0	прогноз	12,4
2016	7	прогноз	×	49	×	7128,5	прогноз	13,1
2017	8	прогноз	×	64	×	6212,0	прогноз	13,9

Отже, дані обчислення дають можливість стверджувати, що при негативній тенденції обсягів виробництва, ефективність, а саме рентабельність виробництва молока, може мати позитивний напрямок розвитку – середньорічний абсолютний приріст складає приблизно 1 % прибутковості.

Таким чином, з 2013 року спостерігається незначне підвищення рівнів виробництва молочної сировини, яке загалом не змінює екстраполяцію цих показників до 2017 року. Проте скорочення виробництва не означає його збитковості. Так середня рентабельність виробництва молока 7,9 % до 2014 року дає можливість стверджувати про чітку тенденцію подальшого її підвищення на перспективу до рівня 15 %, що забезпечить прибутковість галузі [4].

Реалізацію молока сільськогосподарські підприємства всіх форм власності здійснюють через різні канали, найбільшу питому вагу серед яких близько 94,9 % займає реалізація переробним підприємствам. За 2013 рік до переробних підприємств надійшло 4,57 млн т молока та молочних продуктів, що на 3,1 % менше 2012 року, з яких у сільськогосподарських підприємств було закуплено 51,2 % молочної сировини, у господарств населення – 40,1 %, а решта – молоко власного виробництва переробних підприємств. Недосконалою залишається організація прийому молока від населення, аналогічною є ситуація і у 2015 році (табл. 2).

Таблиця 2. Надходження аграрної продукції на переробні підприємства за січень–березень 2015 року

	Обсяг надходжень		Середня ціна купівлі	
	тис. т	у % до січня–березня 2014р.	грн за т	у % до січня–березня 2014р.
Закуплено молока – всього	902,8	96,7	3755,8	107,3
у тому числі від сільськогосподарських підприємств	563,6	101,5	4051,7	106,2
господарств населення	253,0	84,4	2910,2	105,0
інших господарських структур	86,2	109,2	4303,8	105,8
Крім того, надійшло молока				
власного	5,2	116,6	x	x
на давальницьких засадах	1,8	153,8	x	x

Як було зазначено вище, в Україні як на продовольчому, так і молочному ринках (з 2012 року) складаються передумови для зростання внутрішнього виробництва. Проте така ситуація характеризується високими цінами як на сировину, так і на готову молочну продукцію. Це дає шанс вітчизняним виробникам молочної продукції нарощувати обсяги виробництва через створення власної сировинної бази, у тому числі – й шляхом розбудови ефективно діючих молочних кооперативів та оптимальної логістичної системи молочного ринку. Це дозволить виробляти молочну продукцію високої якості, яка сформує внутрішній ринок і забезпечить ефективність виробництва молокопродукції.

Визначальною тенденцією на ринку молока України останні роки було значне підвищення цін як на молочну сировину, так і на готову продукцію. Проте слід зауважити, що існують певні регіональні диспропорції у закупівельних цінах молокопереробних підприємств. Так при середній по Україні ціні на молоко II сорту, прийняте від населення, 2863 грн/т, ціна на аналогічне за якістю молоко у Донецькій та Харківській областях становила – 3500 грн/т, у Чернігівській – 2500 грн/т, а у Тернопільській – 2150 грн/т. Закупівельна ціна на молоко I сорту у 2013 році була на рівні 4118 грн/т, тоді як у Донецькій області – 4800 грн, Житомирській – 4510 грн, Дніпропетровській – 3550 грн, Закарпатській – 3450 грн [4].

Нестабільність на ринку молока, значне підвищення цін на продукти харчування і матеріальні ресурси зниження прибутковості виробництва – ознаки економічної кризи. Нині більше половини населення споживає значно менше молокопродуктів від встановлених фізіологічних норм. Це пояснюється низьким рівнем купівельної спроможності та низькою ефективністю виробництва, а інколи і переробки молока.

Останніми роками в Україні поступово підвищується культура споживання молочних продуктів, що певним чином змістило споживацькі пріоритети на більш якісну та дорожу продукцію, у тому числі – імпорту, європейських виробників. Обсяги експорту молочної продукції за останні чотири роки у натуральному виразі зменшилися, крім масла вершкового та молочної сироватки, але за рахунок зростання цін на 8 – 46 %, вартісні показники зменшилися лише на 5 % (табл. 3).

Високий рівень цін не тільки сприяв зростанню ефективності роботи молочної галузі, але й значно мотивував імпорт закордонної молочної продукції на український ринок. Суттєвим аргументом скорочення молокопродукції стала заборона експорту до Росії твердих сирів окремих вітчизняних молокопереробних підприємств, яка змінила внутрішній молочний ринок. Багато переробників

зменшили обсяги виробництва молока, вершків кисломолочної продукції та знизили закупівельні ціни на сировину (табл. 4). Російська федеральна служба з нагляду у сфері захисту прав споживачів (Росспоживнагляд) 8 лютого 2014 року офіційно оголосила про заборону поставок на територію країни твердих сирів трьох українських виробників. До переліку потрапили ПП «Прометей» компанії «Мілкланд» з Чернігівської області, АТ «Пирятинський сирзавод» групи «Молочний альянс» і ТОВ «Гадячсир» компанії «Альміра» з Полтавщини [5].

Таблиця 3. Середні ціни виробників основних видів молочних продуктів, (грн/т)

Види продукції	Січень			Темп, %	
	2013 р.	2014 р.	2015 р.	зростання	приросту
Молоко сухе знежирене	23205,8	31601,5	36829,4	158,7	+58,7
Сири тверді	43767,1	50926,7	60112,8	137,3	+37,3
Масло вершкове жирністю ≤ 85,0	42963,5	49202,8	55918,4	130,1	+30,1
Кефір неароматизований	6734,5	7402,1	9143,2	135,8	+35,8
Молоко рідке оброблене	5646,5	6123,8	7832,5	138,7	+38,7
Сметана неароматизована	17066,7	18480,8	23073,3	135,2	+35,2

Таблиця 4. Обсяг експорту-імпорту молочних продуктів у 2010-2013 рр., (тис. т)

Назва продукції	Експорт			Імпорт		
	роки		темп приросту, %	роки		темп приросту, %
	2010	2013		2010	2013	
Молоко та вершки, незгущені	16,3	7,6	-53,4	1,2	6,1	у 6 р. б.
Молоко та вершки, згущені	33,2	30,3	-8,7	4,9	9,2	+87,8
Маслянка, ферментовані або сквашені молоко та вершки	4,6	3,3	-28,3	7,3	12,1	+65,7
Молочна сироватка	19,0	34,4	+81,1	2,3	2,4	+4,3
Масло вершкове	1,2	3,9	у 2,5 р. б.	6,1	14,1	у 2,5 р. б.
Сири	79,3	59,0	-25,6	11,3	19,3	у 2 р. б.

З цих даних можна зробити висновок, що протягом зазначеного періоду з 2010 року зменшується експорт сирів з України на 26 % до 59 тис. т, здебільшого через поведінку Російської Федерації, яка неодноразово порушувала контрактні угоди поставок. Але, у зв'язку із підвищенням ціни на молочні продукти в 2013 році, вартість експортованого сиру непропорційно знизилась лише на 15 %. Слід зазначити, що у 2013 році порівняно з попереднім 2012 роком, вартість експортованого сиру, при зменшенні його кількості на 13 %, не тільки не знизилась, а й зросла на 1 % до 362,3 млн дол. США. Загальна ж вартість експортованих молочних продуктів зросла на 4 % і становила у 2013 році 515 млн дол. США. Водночас, за останні роки імпорт молочних продуктів збільшився у 2,2 рази і склав 242 млн дол. США. Таке збільшення відбулося як через збільшення на 4 - 500 % кількісних показників, так і через підвищення цін (крім молока, вершків та масла вершкового) [6].

За результатами аналізу експорту-імпорту можна зробити висновок, що загалом сальдо зовнішньої торгівлі молочними продуктами за чотири останніх роки зменшилось на 37 % або на 159 млн дол. США через зниження на 29 млн. дол. США експорту та збільшення на 130 млн дол. США імпорту молочної продукції.

Обсяги імпорту молокопродукції з Республіки Білорусь (РБ) зросли майже у 7 разів, що призвело до збільшення частки Білорусі у структурі українського імпорту з 2-6 % у 2013 р. Суттєва кількість білоруської молочної продукції, ціна на яку має значний резерв для зниження, збільшує можливості роздрібних мереж торгувати молочними продуктами з РБ та змушує вітчизняних виробників знижувати ціни. Така ситуація сприяє витісненню вітчизняних молочних товарів з полиць українських торговельних магазинів та знижує ефективність як молокопереробної галузі, так і прибутковості вітчизняного молочного скотарства. Міністерство сільського господарства і продовольства Республіки Білорусь встановлює мінімальну закупівельну ціну на продукцію тваринництва для державних потреб. Слід зазначити, що в РБ рівень закупівельних цін на молочну сировину встановлюється на рівні, нижчому ніж в Україні та Європі, що штучно робить білоруську продукцію з молока більш привабливою за ціною завдяки такому сприянню держави [7].

ТОП-тенденцією останніх років було значне нарощування імпорту до України сирів з країн ЄС, зокрема Польщі, Німеччини, Італії. Якщо у 2010 році обсяг їх імпорту складав 4 тис. т, що становило 36 %

у структурі імпорту, то у 2013 році обсяги зросли до 13,4 тис. т, що зумовило збільшення частки до 69 %. Слід зазначити, що європейські сири завжди були найдорожчими, хоча середньорічна ціна імпорту за чотири останні роки продемонструвала тенденцію до зниження. Поряд з цим, сири з Білорусі та Росії подорожчали на 90 та 42 % відповідно [8].

Застосування цін є важливим економічним методом державного регулювання. Цінова політика – це частина економічної політики держави. Практично всі розвинені країни регулюють ціни на продукти харчування на державному рівні. Вони орієнтуються на забезпечення певного рівня доходів і нагромадження в галузі, а зміна співвідношення цін на певні види його продукції стимулює структурні перетворення товаровиробників залежно від кон'юнктури ринку або національних інтересів. У цьому випадку застосовуються класичні, перевірені практикою методи: встановлення фіксованих цін, контроль за цінами монополій і великих виробників, визначення меж для зміни ціни, створення умов для їх зниження.

Тому пріоритетними завданнями розвитку ринку молока в Україні щодо цінової політики повинні бути наступні:

- побудова цінової політики таким чином, щоб стимулювати українських виробників до випуску якісної, безпечної та конкурентоспроможної продукції;
- встановлення паритету цін між сільськогосподарськими виробниками, переробними підприємствами і торгівельними організаціями, тому що через підвищені, невідповідні їх затратам торговельні націнки, переробні та торгові організації одержують прибутки. З метою вирівнювання економічних умов господарювання у всіх сферах і галузях АПК, роздрібні ціни на продукцію мають встановлюватись за формулою розрахунку цін пропозиції:

$$C = C_n + K_{np} + [(O_{вф} + O_z \times K) + (B_z \times K_{нк})], \quad (2)$$

де C – ціна одиниці продукції, робіт і послуг, грн;

C_n – повна собівартість одиниці продукції;

K_{np} – середній коефіцієнт норми прибутку по галузі;

$O_{вф}$ – середньорічна вартість основних виробничих фондів, авансованих у виробництво одиниці продукції, грн;

O_z – середньорічна вартість оборотних засобів, авансованих у виробництво одиниці продукції, грн;

K – коефіцієнт обігу оборотних засобів по окремих видах продукції;

B_z – грошова оцінка 1 га земельної ділянки, грн;

$K_{нк}$ – 0,33 (відповідно до терміну капіталізації землі 33 роки);

- контроль за цінами на продукти повсякденного попиту, особливо для малозабезпечених верств населення (хліб, молоко та ін.) та на продукцію дитячого харчування. Ціни на такі продукти повинні встановлюватись таким чином, щоб, враховуючи прожитковий мінімум населення з одного боку, з іншого – не пригнічувати економічні інтереси вітчизняних виробників, роблячи випуск цієї продукції збитковим;
- встановлення підвищених цін на імпорт тієї продукції, яка може в достатній кількості виробляти в Україні;
- стимулювання за допомогою цінової політики експорту вітчизняної готової продукції, а не сировини;
- здійснення контролю за цінами на ринках продуктів харчування та втручання в процеси ціноутворення форс-мажорних обставин та ін.;
- побудова цінової політики в галузі, спираючись не на заходи прямого впливу та адміністративних обмежень, а на основі цінового стимулювання [9].

Висновки та перспективи подальших розвідок

Аналіз тенденцій та перспектив розвитку українського ринку молока та молочних продуктів дозволяє зробити висновок, що ця ринкова ніша, одна з найбільш динамічних, затребуваних, може бути рентабельною, а отже, і найбільш перспективною в АПК. Тому першочергове завдання держави полягає у створенні законодавчої бази, яка б забезпечувала умови для ефективної діяльності молокопереробних підприємств, створення конкурентного середовища у галузі та захист споживачів від неякісної молочної продукції. Увага найвищих владних структур має бути спрямована на вирішення наступних проблемних питань:

- для стабілізації й розвитку молочних підприємств необхідне створення стратегічної державної програми на основі вертикальної інтеграції або кластерних формувань аграрних і переробних підприємств, причому важливим критерієм у їх створенні є ефективний механізм реалізації та системного контролю за виконанням даної програми;

- з місцевих бюджетів мають надаватися кошти на оновлення виробництва підприємств АПК (за наявності чіткого бізнес-плану технічного переозброєння);
- галузева Спілка молочних підприємств України не здатна достатнім чином вирішити вищезазначені проблеми, тому слід створити відомство молочної галузі, яке б координувало розподіл бюджетних коштів та на основі використання різних ринкових резервів та забезпечило б ефективність управління розвитком підприємств молочної промисловості [1].

Підсумовуючи вищесказане, все таки слід акцентувати увагу на тому, що існує лише один основний чинник, який може забезпечити успіх у конкурентній боротьбі щодо ціни та якості – це новітні й ресурсозберігаючі технології. Маємо визнати, що сучасний ринок молока України порівняно з розвинутими країнами програє за головними показниками ефективності виробництва: продуктивності праці, техніко-технологічною забезпеченістю, енергомісткістю, продуктивністю тварин. Тому в усіх без винятку галузях слід вести виробництво на основі науково обґрунтованих, економічно виважених систем і технологій, які максимально враховують природно-кліматичні умови, потенціал регіону і країни у міжнародній економіці та кращий світовий досвід.

Список літератури

1. Цар, Г. В. Основні тенденції та перспективи розвитку харчової промисловості в Україні [Електронний ресурс] / Г. В. Цар // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – № 20. – С. 262-268. – Режим доступу: <http://firearticles.com/economika-promyslovosti/241-osnovn-tendenciya-ta-perspektivi-rozvitku-harchovoyi-promislovost-v-ukrayin.html>.
2. Антонова, І. В. Розвиток молочної промисловості в Україні [Електронний ресурс] / І. В. Антонова. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=428>.
3. Новак, І. М. Тенденції розвитку світового ринку молока та досвід міжнародної торгівлі на зовнішніх ринках вітчизняних виробників молочної продукції [Електронний ресурс] / І. М. Новак // Інноваційна економіка. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua>.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
5. Маслак, О. Уразливість молочної галузі [Електронний ресурс] / О. Маслак. – Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/ekonomichnyi-gektar/945-urazlyvist-molochnoii-galuzi.html>.
6. Світове зростання закупівельних цін на молоко стримає їх сезонне зниження в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/svitove_zrostannya_zakupivelnikh_tsin_na_moloko_strimae_ikh_seasonne_znizhennya_v_ukraini/.
7. Свиноус, І. В. Вплив якісних параметрів на формування закупівельних цін на молоко сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] / І. В. Свиноус // Сталій розвиток економіки. – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua>.
8. Молочний сектор – підсумки 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agroconf.org/content/ukrayina-molochniy-sektor-pidsumki-2013>.
9. Протасова, Л. В. Аналіз виробництва молока та молочних продуктів в Україні [Електронний ресурс] / Л. В. Протасова. – Режим доступу: <http://eztuir.ztu.edu.ua/1123/1/24.pdf>.
10. Про молоко та молочні продукти [Електронний ресурс] : закон від 24.06.2004 № 1870 – IV. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1870-15>.

References

1. Tsar, H. V. (2010). *Osnovni tendentsiyi ta perspektyvy rozvytku kharchovoyi promyslovosti v Ukraini*. *Naukovyy visnyk NLTU Ukrainy*, 20, 262-268. Retrieved from: <http://firearticles.com/economika-promyslovosti/241-osnovn-tendenciya-ta-perspektivi-rozvitku-harchovoyi-promislovost-v-ukrayin.html>.
2. Antonova, I. V. (n. d.). *Rozvytok molochnoyi promyslovosti v Ukraini*. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=428>.
3. Novak, I. M. (n. d.). *Tendentsiyi rozvytku svitovoho rynku moloka ta dosvid mizhnarodnoyi torhivli na zovnishnikh rynkakh vitchyznyanykh vyrobnykiv molochnoyi produktsiyi*. *Innovatsiyna ekonomika*. Retrieved from: <http://archive.nbuv.gov.ua>.
4. *Ofitsiyyny sayt Derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrainy (2015)*. Retrieved from: www.ukrstat.gov.ua.
5. Maslak, O. (n. d.). *Urazlyvist' molochnoyi haluzi*. Retrieved from: <http://www.agro-business.com.ua/ekonomichnyi-gektar/945-urazlyvist-molochnoii-galuzi.html>.
6. *Svitove zrostannya zakupivel'nykh tsin na moloko strymaye yikh sezonne znyzhennya v Ukraini (2014)*. Retrieved from:

http://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/svitove_zrostannya_zakupivelnykh_tsin_na_moloko_strimae_ikh_se_zonne_znizhennya_v_ukraini/.

7. Svyynous, I. V. (n. d.). Vplyv yakisnykh parametriv na formuvannya zakupivel'nykh tsin na moloko sil's'kohospodars'kykh pidpryyemstv. Stalyy rozvytok ekonomiky. Retrieved from: <http://archive.nbu.gov.ua>.
8. Molochnyy sektor – pidsumky 2013 (2014). Retrieved from: <http://agroconf.org/content/ukrayina-molochniy-sektor-pidsumki-2013>.
9. Protasova L. V. (n. d.). Analiz vyrobnytstva moloka ta molochnykh produktiv v Ukraini. Retrieved from: <http://eztuir.ztu.edu.ua/1123/1/24.pdf>.
10. Pro moloko ta molochni produkty : zakon vid 24.06.2004 # 1870 – IV. (2004). Retrieved from: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1870-15>.

Стаття надійшла до редакції 25.05.2015 р.